

PRODUCTIVITATEA UNOR ELEMENTE VECHI GRECEȘTI COMUNE LIMBILOR BALCANICE

Cristina Dafinoiu

Universitatea Ovidius din Constanța

Abstract

In the article entitled The productivity of some old greek elements which are common to the Balkan languages I studied the capacity of some old greek elements to form , using specific prefixes and suffixes, new derived elements in the Balkan languages like the Albanian, the Bulgarian, the Serbian and the Romanian; I studied the productivity of elements like 'άγγελος, 'αγίασμα, 'αργάτης, δάσκαλος, καλόγερος, κάματα, έλειψα, παιδαγωγός, σχολή, χριστιανός, θεμέλιον, but I did not study the old greek elements with a reduced capacity of inversion and composition or elements with no such capacities.

Based on this criteria of the capacity of some old greek elements to form new derived elements in the Balkan languages , I have tried also to perform a classification of these languages.

Pornind de la definiția termenului *productivitate*, „capacitatea unor sufixe, prefixe, elemente de compunere etc. de a forma (numeroase) derivate, compuse etc.; capacitatea unor cuvinte de a forma (multe) sensuri sau derivate noi » (*DEX*, s.v.), vom încerca să arătăm cum se manifestă această trăsătură, cu aplicație pe o parte din vocabularul de origine grecească comun limbilor balcanice. Din numărul relativ mare de cuvinte care se pretează discuției, ne-am restrâns analiza, numai la acei termeni considerați a fi cei mai productivi în limbile balcanice. Am exclus din analiză acele cuvinte de origine veche grecească a căror putere de derivare și compunere este redusă sau chiar inexistentă în limbile balcanice luate în discuție: albaneza, româna, bulgara și sârba.

Trăsătura *productiv* este atât o caracteristică de tip cantitativ, cât și una de tip calitativ; această trăsătură privește uzul lingvistic și sistemul unei limbi, întrucât ea reflectă, pe de o parte frecvența de apariție a unei forme sau a unui procedeu, iar pe de altă parte, ponderea pe care forma, clasa sau procedeu o au în ansamblul sistemului limbii (*DGS*, 384). Aprecierea *productiv* – *neproductiv* poate fi făcută : în mod absolut, în afara oricărei comparații, pe baza unor criterii strict statistice (inventarul unei clase, frecvența unei forme, numărul de apariții în cadrul formațiunilor neologice, etc) ; în mod relativ, prin comparație

în interiorul unei limbi sau între mai multe limbi, ajungându-se în acest caz, la constatarea *gradelor de productivitate* (ex. procedeul de derivare sau compunere dintr-o limbă A este mai productiv decât cel din limba B, și mai puțin productiv decât cel din limba C). Aprecierea *productiv – neproductiv* nu este una imuabilă; ea variază în timp, astfel că un procedeu sau o formă poate să înceteze la un moment dat de a mai fi productiv(ă), sau dimpotrivă, acesta (aceasta) poate să-și sporească gradul de productivitate.

În cazul nostru, vom încerca să stabilim în cele ce urmează, gradul de productivitate al elementelor vechi grecești din cele patru limbi balcanice amintite, pentru ca în final să clasificăm aceste limbi în funcție de productivitatea elementelor de origine veche grecească.

Inventariind și compărând derivatele oferite de materialul dicționarelor etimologice și explicative ale limbilor balcanice luate în discuție, albaneza, româna, bulgara și sârba, vom ierarhiza în final aceste limbi în funcție de gradul de productivitate a elementelor prezente în fiecare limbă.

În lucrarea de față vom studia aprecierea *productiv – neproductiv* cu referire la procedeele de creare de cuvinte noi (derivarea, compunerea, conversiunea) precum și la sufixele și prefixele regăsit în fiecare limbă balcanică.

Așadar, lista de cuvinte, prezentată în rigoarea alfabetului limbii grecești, limba de la care am pornit, se prezintă după cum urmează :

Termenul grecesc *ἄγγελος* a intrat în lat. sub forma *angelus* de unde a fost răspândit în toată aria balcanică: în alb. *engjëll*, s.m. „înger” (cuvântul este atestat pentru prima dată ca nume propriu în Pal Engël (Paul Înger); apare și în numele laic *Engjëll* ca formă dialectală); în rom. *înger* s.m. „ființă spirituală, cu aripi, înzestrată cu calități excepționale (de bunătate, de frumusețe), mediator între credincioși și Dumnezeu”, cu închiderea lui *a* inițial din lat. în poziție nazală (urmat de consoana nazală *-n-*) la *î* în rom.; în bg. *ангел* (bis.) „înger”; în sb. *anđeo* (*anđel*) m. 1. (rel.) „înger”, 2. (fig) „persoană simplă, inocentă, naivă”, 3. (fig) „întruchipare a perfecțiunii, caracter sublim, noblețe elevație”. Derivate în rom. *îngeraș* s.m. dim., din *înger* + suf. dim. *-aș*; *îngerea* s.f. „plantă erbacee cu flori albe”, din *înger* + suf. *-ea*; *îngerel* s.m. (rar) „îngeraș”, din *înger* + suf. dim. *-el*; *îngeresc* adj. 1. „care aparține îngerilor, privitor la îngeri, angelic, ca de înger, pur, neprihănit, excepțional”, 2. (rar) „călugăresc, monahal”, din *înger* + suf. adj. *-esc*; *îngerește* adv. „ca îngerii, p. ext. foarte frumos sau foarte bun”, din *înger* + suf. adv. *-ește* (*DEX*, s.v.; *DENB*, 21); în alb. *engjëllor* adj. „îngeresc, ca îngerul”, folosit și poetic *Bukuri engjëllore* „frumusețe îngerească”, din *engjëll* + suf. adj. *-or*; *engjëllush* (dim.

și hip.) s.m. „îngerăș”, din *engjäll* + suf. dim. *-ush*; *engjällushe* (dim. și hip.) s.f. „îngerită”, din *engjäll* + suf. *-ushe* (*Fjalor*, 430); în bg. *ангелосвам* vb. „a deveni înger”, din *ангел* + suf. vb. *-освам*; *ангелски* adj. „care este ca îngerul, îngeresc”, din *ангел* + suf. adj. *-ску* (*Речник*, 28); în sb. *andëoče* (*andëočeta*), *andëlak* s.m. 1.(bis.) „îngerăș, îngerel”, 2. (fig) „copil”, din *andëo* + suf. *-če* și *andël* + suf. dim. *-ak*; cu același sens sunt înregistrate și derivatele *andëlče* s.n. și *andëlčić* (dim. și hip.), termeni formați de la cuvântul de bază *andël* + sufixele *-če* și *-čić*; *andëlast*, *-a*, *-o* adj. „(care este) ca un înger, îngeresc”, din *andël* + suf. adj. *-ast*; *andëlov*, *-a*, *-o* adj. „îngeresc, de înger, angelic”, din *andël* + suf. *-ov*; *andëlski*, *-a*, *-o* și *andëoski*, *-a*, *-o* adj. 1. „îngeresc, de înger, angelic”, 2. (fig.) „ca de înger, pur, neprihănit, excepțional”, din *andël* / *andëo* „înger” + suf. adj. *-ski*; *andëoski* adv. 1. „îngerește, ca îngerii”, 2. „foarte frumos, foarte bun, angelic, sublim, pur, simplu”, din *andëo* + suf. adv. *-ski* (Tomici, I, 45).

Termenul medio-grecesc *ἁγίασμα*, s.n. „lucru sfințit” a fost cunoscut o dată cu religia creștină; aparținând limbajului bisericesc, cuvântul este răspândit în mai multe limbi din Europa sud-estică. Limbile balcanice datorează acest lexem influenței limbii slave vechi care-l preia pe *ἁγίασμα* sub forma *agæqmß*; din sl.v. termenul trece în alb. *ajazmë* / *ajazëm* s.f. „apă sfințită” dar și „sărbătoarea Bobotezei, ceremonia pregătirii pentru a boteza apele, la ortodocși” (împrumut probabil din epoca bizantină, cuvântul a lăsat urme și în toponimia albaneză, el stând la baza numelui unui cartier din Shkodra, *Ajazëm*; același cuvânt se recunoaște și ca denotație a unei boli, numită *ajasmët* / cu var. *ajasmät* (Çabej, 132; *Fjalor*, 14); în rom. *aghiasmă* s.f. „apă sfințită”, [var. *agheasmă* s.f.]; în bg. *агуазма* și *аяазма* s.f. „aghiasmă”, *агуасмо* s.n.; în sb. *adžijazma* s.f. (bis.) „agheasmă” (Tomici, I, 6). Derivate în rom. *agheasmatar* s.n. 1. „vas liturgic (de metal) în care se ține agheasma”, 2. „clădire vecină cu o biserică, destinată sfințirii agheasmei”, 3. „carte care cuprinde rugăciunile ce se rostesc în timpul aghesmuirii și în alte împrejurări < *ἁγιασματάριον*, din *agheasmă* + suf. nume de agent *-tar* (*DEX*, s.v.); în bg. *агуасам* vb. „a aghesmui” (dial.) < *ἁγιάζω*; *агуасан* adj. „aghesmuit” (dial.) < *ἁγιασμένος* (*Речник*, 79). Limba sârbă nu cunoaște derivate.

Medio-grecescul *ἀργάτης* s.m. care denumea pe „lucrătorul cu ziua”, a trecut la slavi în argtinß și apoi în limbile balcanice: în rom. *argat* /-ă s. m. și f. (rar la f.) „servitor, slugă angajată (în trecut) pentru muncile agricole, creșterea vitelor sau pentru muncile din gospodăria stăpânului”; în alb. *argat* / *ergat* s.m.; *argateshë* s.f. „muncitor cu ziua, lucrător la câmp”; în bg.

аргам(ун) „aragat, slugă”; în sb. *argat (argata)*, *argatar (argatara)* și *argatin (argatnik)* înv. s.m. „aragat, clăcaș, țăran care face corvoadă, slugă”. Derivate în rom. *argățel* s.m. (rar) „dim. al lui argat”, din *argat* + suf.dim. *-el*; *argățesc*, adj. (rar) „de argat, specific argatului”, din *argat* + suf.adj. *-esc*; *argați(-esc)*, vb. „a munci ca argat”, din *argat* + suf. inf. *-i*; *argăție* s.f. (rar) „situația argatului, muncă de argat”, din *argat* + suf. *-ie*; *argățime* s.f. „mulțime de argați, totalitatea argaților”, din *argat* + suf.col. *-ime* (DEX, s.v.); în alb. *argali* s.f. „muncă”; cu același sens sunt și *argalis*, *argalisënj*; *argatëri* s. f. „argăție”, din *argat* + suf. *-ëri* (Çabej, 437). La albanezii din provincia Kosovo se înregistrează forma *argatar* „lucrător cu ziua, argat”, din *argat* + suf. nume de agent *-ar*, după opinia noastră, datorat influenței limbii sârbe care-l prezintă pe *argatar* „argat”. Ca forme verbale, limba albaneză înregistrează pe *argatisënj* și *argatonj* „a argăți”, dar numai ca variante regionale (Çabej, 74); în bg. productivitatea termenului *argat* este redusă, dicționarele bulgărești înregistrând numai formele *аргамску* adj. „argățesc”, din *аргам* + suf. adj. *-ску*; *аргамувам* vb. „a face munca de argat”, din *аргам* + suf. vb. *-увам* (Речник, 234); bogăția derivatelor formate de la cuvântul de bază *argat* se observă în limba sârbă: cu suf. subst. pentru fem. *-ka* și *-kinja*, s-au format derivatele *argatka*, *argatarka* și *argatkinja* (înв.) „argată”; *argatati (argatam)* și *argatovati (argatujem)* vb. „a argăți, a munci ca argat, a face corvoadă”, din *argat* + suf.vb. *-ati / -ovati / -ujem*; *argatluk* s.m. „argăție, munca de argat, corvoadă”, din *argat* + suf. col. de origine turc. *-luk* (acest sufix a dat în limba română pe *-lâc*: *geamlâc*, *babalâc*) (Tomici, I, 49).

Un alt cuvânt de origine veche grecească pe care-l cunosc toate limbile balcanice, și care aparține sferei culturale este *δάσκαλος*, s.m. cu sensul de „învățător”. Forma *δάσκαλος*, pentru mai vechiul *διδάσκαλος*, era uzuală în greaca bizantină, de unde termenul trece în slava veche *daqkalb*.

În rom. *dascăl* s.m. „învățător” are o putere de derivare foarte mare, ceea ce ne determină să vorbim de o productivitate ridicată a acestui termen: *dăscălaș* s.m. (peior.) „dim. al lui dascăl”, din *dascăl* + suf. dim. *-aș*; *dăscăleală* s.f. 1. „faptul de a dăscăli”, 2. „cicăleală”, din *dascăli* + suf. *-eală*; *dăscălesc* adj. „de dascăl, al dascălului, caracteristic pentru. dascăl”, din *dascăl* + suf. adj.-*esc*; *dăscălește* adv. „ca dăscălii”, din *dascăl* + suf. adv. *-ește*; *dăscăli (-esc)*, vb. 1. „a învăța, a povățui, a sfătui”, 2. „a bate capul (cuiva), a cicăli”, 3. intrans (rar) „a exercita profesiunea de dascăl, a funcționa ca dascăl”, din *dascăl* + suf. vb. *-i*; *dăscălesc* adj. (rar) „dăscălesc”, din *dascăl* + suf. adj. *-icesc*; *dăscălici* s.m. (rar) „dăscălaș [var. *dascăleci* s.m.]”, din *dascăl* + suf. *-ici*; *dăscălie* s.f. 1. „profesiunea de dascăl”, 2. „povață, p.ext.

dojană, mustrare”, 3. (înv.) „iscusintă, pricepere”, din *dascâl* + suf. *-ie*; *dăscălire* s.f. 1. „profesiunea de dascâl”, 2. „povață, p. ext. dojană, mustrare” 3. (înv.) „iscusintă, pricepere”, din *dascâl* + suf. *-ie*; *dăscălime* s.f. (pop) „mulțime de dascăli, totalitatea dascărilor, (înv.) elevi care urmau o școală de preoți”, din *dacâl* + suf. col. *-ime*; *dăscălire* s.f. „acțiunea de dăscăli și rezultatul ei”, din *dascâl* + suf. *-ire*; *dăscălit* adj. „învățat, povățuit, sfătuit, (despre animale) dresat”, din *dascâl* + suf. adj. *-it*; *dăscălitură* s.f. (rar) „dăscăleală”, din *dascâl* + suf. adj. *-it* + suf. subst. *-ură*; *dăscăliță* s.f. (pop., rar) „învățătoare (la țară), p.ext. (fam) profesoară, ♦soție de dascâl”, din *dascâl* + suf. subst. de fem. *-iță* (DEX, s.v.); în alb. *dhaskal* s.m. „învățător, dascâl” are ce deriv. pe *dhaskalicë* și *dhaskaleshë* s.f. „învățătoare, dăscăliță”, din *dhaskal* + suf. de fem. *-icë / -eshë*; *dhaskënj* s.f. „a învăța (pe cineva, ceva), a dăscăli”; *dhaskënjtë* adj. „dăscălit”, din *dhaskënj* + suf. adj. *-të*. (Fjalor, 399); în bg. regăsim pe *даскал* s.m. „dascâl, învățător” și *даскалица* s.f. „dăscăliță, învățătoare”, din *даскал* + suf. *-ица*; *даскалувам* vb. „a dăscăli”, din *даскал* + suf. vb. *-увам*; *даскалски* adj. „dăscălit, învățat”, din *даскал* + suf. adj. *-ски*; *даскалък* s.f. „practica de dascâl”, din *даскал* + suf. *-ък*; *даскалуване* din *даскал* + suf. vb. *-уване* (Речник, 154); în sb. *daskal* s.m. „învățător” și *daskalica* s.f. „învățătoare” (Tomici, I, 145).

Cuvântul vechi grecesc *καλόγερος* s.m. „bătrân fericit” a pătruns în limbile balcanice în mod indirect prin intermediul limbii sl.v. *kaaoß*. Din sl.v. termenul trece în alb. *kallogjer* s.m. „călugăr”; în rom. *călugăr* s.m. „bărbat care a făcut legământ să ducă o viață religioasă ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească; monah”; în bg. *калуѓер* s.m. „călugăr”; în sb. *kaluder* și *kaluderak* s.m. „călugăr, monah”. Vechimea lui pe teren românesc este atestată de numărul relativ mare de derivate și toponime (*Călugăreni, Călugări, Călugăru, Călugărei, Călugărița*). Der. în rom. *călugăraș* s.m., din *călugăr* + suf. dim. *-aș*; *călugăresc* adj. „de călugăr, monahal”, din *călugăr* + suf. adj. *-esc*; *călugărește* adv. „în felul călugărilor”, din *călugăr* + suf. adv. *-ește*; *călugări* (*-esc*) vb. „a deveni călugăr sau călugăriță”, din *călugăr* + suf. vb. *-i*; *călugărie* s.f. „viață de călugăr (-iță)”, din *călugăr* + suf. *-ie*; *călugăriță* s.f. „femeie care a făcut legământ să ducă o viață religioasă ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească”, din *călugăr* + suf. *-iță* (DEX, s.v.); în alb. deriv. sunt mult mai reduse numeric și se limitează la *kallogrë* s.f. „călugăriță”; *kallogjerët* din *kallogjer* + suf. *-ët* (Fjalor, 773); în bg. *калуѓерица* s.f. „călugăriță”, din *калуѓер* + suf. *-ица*; *калуѓерски* adj. „călugăresc”, din *калуѓер* + suf. adj. *-ски*; *калуѓерски* adv., din *калуѓер* + suf. adv. *-ски*; *калуѓеря, покалуѓервам* vb. „a (se) călugări”, derivat parasintetic

de la *калугер* + pref. *но-* și suf. *-вам*; *калурче* din *калур* + suf. *-че* (*Речник*, 339); în sb. *kaluđerće* (*kaluđerčeta*) s.m. „călugăr tânăr”, din *kaluđer* + suf. *-će*; *kaluđerčić* s.m. (dim.) „călugăraș”, din *kaluđer* + suf. dim. *-čić*; *kaluđerica* s.f. „călugăriță”, din *kaluđer* + suf. fem. *-ica*; *kaluđericin* adj. „de călugăriță, referitor la călugăriță”, din *kaluđer* + suf. *-icin*; *kaluđerički* adj. „de călugăriță, referitor la călugăriță”, din *kaluđer* + suf. *-ički*; *kaluđeriti* (*kaluđerim*) vb. „a (se) călugări, a (se) face călugăr”, din *kaluđer* + suf. vb. *-iti*; *kaluđerov* adj. „de călugăr, al călugărului”, din *kaluđer* + suf. de apartenență *-ov*; *kaluđerovati* (*kaluđerujem*) vb. „a duce viață de călugăr, a trăi ca un călugăr”, din *kaluđer* + suf. vb. *-ovati / -ujem*; *kaluđerski* adj. „călugăresc, monahal”, din *kaluđer* + suf. adj. *-ski*; *kaluđerstvo* s.n. 1. „călugărimă, tagma călugărilor, obștea călugărilor”, 2. „călugărie”, din *kaluđer* + suf. col. *-stvo* (Tomici, I, 391).

În greaca antică „munca grea, efortul”, dar și „răsplata muncii” erau denumite prin termenul *κάματος*, substantiv masculin în *-os*; din greacă termenul trece în slava veche *kamatъ*, de unde este moștenit de bg. *камато* s.n.; pe terenul limbii grecești, o dată cu evoluția la etapa bizantină, are loc o schimbare în ceea ce privește categoria gramaticală a genului lui *κάματος*, care trece din clasa masculinelor în clasa neutrelor în *-ov*: *κάματος*, cu pl. *κάματα* (> sl.v. *kamatъ*, cu închiderea lui *a* grecesc la *ъ*); această formă de neutru pl. explică mai bine lexemele din sb. *kamata*, s.f., din rom. *camătă* s.f., iar din alb. *kamatë*, s.f.. În limbile balcanice sensul s-a schimbat, cuvântul însemnând „dobânda percepută la sumele date cu împrumut” (Densusianu, 357; *DEX*, s.v.; *Fjalor*, 775, Vasmer, 73). Der. în alb. *kamatar* s.m. „cămătar”, din *kamatë* + suf. nume de agent *-ar*; *kamatëmarrj* s.f. „cămătărie”, din *kamatë* + suf. *-marrj* și *kamatëmarrë* (*Fjalor*, 775); în bg. *каматар* s.m. „cămătar”, din *камато* + suf. nume de agent *-ар*, cu varianta de feminin *каматарка*, format cu suf. moșional *-ка* (Филипова, 99, *Речник*, 340); în rom. *cămătar* s.m. „persoană care dă împrumuturi bănești în schimbul unei camete”, din *cămătă* + suf. nume de agent *-ar*; *cămătăreasă* s.f. (rar) „femeie care dă bani cu camătă, care dă în camătă”, din *cămătar* + suf. fem. *-easă*; *cămătăresc* adj. „care este propriu cămătarului, care se referă la camătă sau la cămătar, de camătă”, *capital cămătăresc* „capital bănesc folosit pentru a obține camătă”, din *cămătar* + suf. adj. *-esc*; *cămătărește* adv. „în felul cămătarilor”, din *cămătar* + suf. adv. *-ește*; *cămătărie* s.f. „faptul de a da bani cu camătă, ocupația cămătarului”, din *cămătar* + suf. subst. *-ie* (*DEX*, s.v.); în sb. *kamatar* și *kamatnik* s.m. „cămătar”, din *kamata* + suf. nume de agent *-ar / -nik*; *kamatarstvo* s.n. „cămătărie”, din *kamatar* + suf. subst. *-stvo*; *kamatiti* (*kamatim*) vb. „a da bani cu camătă”, din *kamata* + suf. vb. *-iti*; *kamatni* adj.

„de camătă de dobândă”, *kamatračun* „calcul al dobânzilor”, din *kamata* + suf. adj. *-ni*; *kamatarica* (rar) s.f. „cămătăreasă, femeie care dă bani cu camătă, cu dobândă”, din *kamatar* + suf. fem. *-ica*; *kamatnički* și *kamatnikov* adj. „cămătăresc, de cămătar, de camătă, de dobândă”, din *kamata* + suf. adj. *-nički* / *-nikov*; *kamatnjak* s.m. „dobândă, camătă (exprimată în procente), procent, din *kamata* + suf. *-njak*; *kamatonosan* (*kamatonosna*) adj. „care aduce dobândă, camătă, capital cămătăresc” (Skok, 7, 189; Tomici, I, 392).

Cuvântului grecesc *καμήλα*, s.f. < gr. *κάμελος*, s.m. „animal cu una sau două cocoșe” trece în sl.v. *kamil* și apoi în limbile balcanice unde își păstrează același sens: în rom. *cămilă* s.f. (*DEX*, s.v.; *DER*, s.v.), în bg. *камил* s.f., în sb. *kamila* și reg. *kamilja* s.f., în alb. *gamilë* s.f. (*Fjalor*, 751); termenul nu cunoaște derivate în albaneză și română, dar este mult mai productiv în limbile slave. În bg. *камилар* s.m. „cel care îngrijește de cămile”, din *камил* + suf. nume de agent *-ar*; *камилски* adj. „de cămilă”, din *камил* + suf. adj. *-ски*; *камиляк* s.m. cu răspândire dialectală, „numele unei plante” (*Речник*, 341); în sb. *kamilad* s.f. (col.) „pui de cămilă”, din *kamila* + suf. *-ad*; *kamilar* (*kamilara*) s.m. „îngrijitor de cămile”, din *kamila* + suf. nume de agent *-ar*; *kamilj* adj. „de cămilă, referitor la cămilă” (Tomici, I, 393).

Din greaca medie cuvântul *λείπειν* > *έλειψα* „a lipsi, lipsă, sărăcie” trece în sl.v. *lipsati*, atât cu sensul de „a lipsi” cât și cu cel de „a agoniza, a fi pe moarte”, și mai departe în: rom. *lipsă* s.f. 1. „faptul de a nu se afla într-un loc, absență” 2. „a nu avea”, 3. (înv. și reg.) „necesitate, trebuință”, cuvântul intră în numeroase expresii; în alb. *lipsem* și *lips* (intr.) vb. „a fi în nevoie”, cunoaște o deviere de sens, căci el nu mai înseamnă ca în română „a lipsi”, în bg. *липса* și *липсување* s.f. „lipsă”, în sb. *lipsa* și *lipso* „muribund, cel care este pe moarte, în agonie”. Derivate în rom. *lipsi* vb. 1. „a nu fi, a nu se afla acolo unde trebuie” 2. „a nu fi de față a nu se găsi undeva, a absentă”, 3. „a se dispensa de ceva”, din *lipsă* + suf. vb. *-i*; *lipsire* s.f. (înv.) „faptul de a lipsi”, din *lipsi* + suf. subst. *-re*; *lipsit* adj. „căruia îi lipsește ceva”, din *lipsă* + suf. adj. *-it*. (*DEX*, s.v.; *DER*, s.v.); în alb. *lipsanë* s.f. „nevoie”; *lipsanat* (înv.) „nevoiaș”, din *lips* + suf. *-at*; *lipsuar* adj. „nevoit/-ă”, din *lips* + suf. *-uar*. (*Fjalor*, 1003); în bg. *липсвам* și *липсувам* (după modelul bulgăresc în *-увам*) și *липсам* vb. „a lipsi”, din radicalul *липс-* + suf. *-ам* / *-увам*; *липсана* adj. „lipsit”, din *липс* + suf. *-ана* (*Речник*, 419; *Ανδριώτης*, 59); în sb. *lipsa* și *lipsanica* s.f. „animal (femelă) foarte slab, pe cale să moară, să piară (de foame, de sete); *lipsac* s.m. (peior) 1. „sărac lipsit pământului”, 2. „pieire, moarte (de foame, de sete, de mizerie)”, din radicalul *lips-* + suf. *-ac*; *lipsati* vb. 1. (despre animale) „a pieri, a crăpa, a muri (de foame, de sete)”, 2. (despre oameni) „a muri (de

foame, de sete, de mizerie)”, 3. „a fi lipsă, a lipsi, a nu ajunge, a nu se găsi”, din radicalul *lips* + suf. vb. *-ati*; *lipsovati* vb. are pe lângă sensul comun cu *lipsati* și pe cel de „a munci din greu, a se speti muncind, a fi epuizat, extenuat (de muncă și de efort)”, din *lips-* + suf.vb. *-ovati*; *lipsovina* s.f. „câștig, salariu, proprietate foarte mică (din care nu se poate trăi), mizerie extremă”, din *lips-* + suf. subst. *-ovina*; *lipsotina* s.f. 1. (iron.) „animal foarte slab pe cale să piară, să crape (de foame, de sete)”, 2. (peior.) „om slab, bolnav, numai piele și os”, din radicalul *lips-* + suf. *-otina* (Tomici, I, 508); De remarcat este bogăția de sensuri din limba sârbă, care pe lângă înțelesul originar al cuvântului a mai adăugat și altele. În română și albaneză, termenul are un singur sens, acela de „a nu se afla într-un loc, a nu avea ceva”, spre deosebire de limbile slave care pe lângă acest sens îl mai adaugă și pe cel de „a muri, a fi în agonie”.

Limba latină l-a preluat pe *paidagogus* din grecescul *παιδαγωγός*, s.m. care în antichitate desemna pe sclavul instruit care însoțea copiii stăpânului la școală și-i ajuta la învățatură; din lat. termenul trece în rom. *pedagog* /-ă s.m.f. 1. „persoană cu pregătire socială, care se ocupă teoretic și practic, cu munca didactică și educativă”, 2. „persoană care supraveghează și ajută elevii la pregătirea lecțiilor”, în alb. *pedagog* s.m. și *pedagogë* s.f., în bg. *педогог* s.m., în sb. *pedagog* s.m. „specialist în pedagogie; (ist.) sclav instruit”. Derivate în rom. *pedagogic* adj. „care se referă la pedagogie, care aparține pedagogiei”, din *pedagog* + suf.adj. *-ic*; *pedagogie* s.f. „știință care se ocupă cu metodele de educație și instruire a oamenilor”; *pedagogism* s.n. (rar) „exagerare în folosirea metodelor pedagogice”, din *pedagog* + suf. subst. *-ism*; sufixul este tot de origine greacă < gr. *-ισμος*, care trece în latină sub forma regăsită și în română, *-ism*; în latină sufixul nu a avut o productivitate mare, dând naștere numai la un număr redus de derivate; cuvintele formate cu acest sufix denumesc de regulă doctrine, curente de toate nuanțele și pe adepții acestora, orânduirii sociale, domenii de activitate, sporturi; sufixul se regăsește și în limbile slave în *-исм* / *-изм*. Chiar dacă sufixul este de origine veche, formații lui sunt, în general, de dată relativ recentă în limba română (*DEX*, 771; *SMFC*, I, 124); în alb. *pedagogji* s.f. „pedagogie”; *pedagogjik* adj. „pedagogic”, din *pedagog* + suf. adj. *-ik* (*Fjalor*, 378); în bg. *педогожка* s.f. „pedagogă, specialist în pedagogie, învățătoare”; *педогогика* și *педогогия* s.f. „știința care se ocupă de educarea copiilor”, din *педогог* + suf. *-ика/-ия*; *педогогичен* și *педогогически* adj. „pedagogic”, din *педогог* + suf. adj. *-ичен* / *-ически*; *педогошка* s.f. „pedagogă”, de la *педогог*; *педогошки* adj. „care se referă la pedagog și pedagogie”, din *педогог* + suf.adv. *-ишки* (*Речник*, 621); în sb. *pedagogica* s.f. (rar) „învățătoare”, din *pedagog* + suf. de fem. *-ica*;

pedagogički și *pedagogiški* adv. „de pedagogi, pedagogic”, din *pedagog* + suf. *-ički* / *-iški*; *pedagogij* (*pedagogija*) și *pedagogijum* s.m. (înv.) „institut pedagogic”; *pedagogija* și *pedagogika* s.f. „pedagogie (știință), educație”; *pedagogijski* adj. „pedagogic, referitor la pedagogie, educativ”, din *pedagog* + suf.adj. *-ijski*; *pedagogisati* vb. „a instrui, a învăța”, din *pedagog* + suf.vb. *-isati* (Tomici, III, 341).

Cuvântul vechi grecesc *σχολή*, s.f. „școală” a trecut în lat. *schola* (Mihăescu, 37) și a dat în rom. *școală* s. f. „instituție de învățământ public unde se predau elementele de bază ale principalelor discipline”, în alb. *shkollë* s.f., în bg. *школа* s.f., în sb. *škola* s.f. . Derivate în rom. *școlar* l.s. m. „elev al unei școli”, 2. adj. „care ține de școală”; cuvântul s-a format din *școală* + suf. nume de agent *-ar*; *școlaritate* s.f. „timpul cât cineva este la școală”, din *școlar* + suf. colectiv *-itate*; *școlariza* vb. „a înscrie pe cineva la o școală”, din *școlar* + suf. vb. *-iza*; *școlarizare* s.f. „acțiunea de a școlariza și rezultatul ei”, din *școlar* + suf. subst. *-izare* (compus din *-iz* și *-are*); *școlăresc* adj. „de școală, caracteristic școlii”, din *școlar* + suf. adj. *-esc*; *școlărește* adv. „în felul școlarilor, naiv, lipsit de maturitate”, din *școlar* + suf.adv. *-ește*; *școlări* vb. (rar) „a învăța, a studia într-o școală”, din *școlar* + suf.vb. *-i*; *școlărime* s.f. „mulțime de școlari, totalitatea școlarilor”, din *școlar* + suf. colectiv *-ime*; *școlăriță* s.f. din *școlar* + suf.dim. *-iță*; *școli* vb. „a (se) instrui în școală”, din *școală* + suf.vb. *-i*; *școlire* s.f. „acțiunea de a se școli, instruire”, din *școală* + suf. *-ire*; *preșcolar* s.m. „copilul care nu merge încă la școală”, din *școlar* + pref. *pre-*; *neșcolit* s.m. și adj. „neinstruit”, derivat parasintetic din pref. *ne-* + *școli* + suf.adj. *-it* / *-ă* (*DEX*, s.v.; *DER*, s.v.); în alb. *shkollar* s.m. și adj. „școlar /-ă”, din *shkollë* + suf. nume de agent *-ar*; *shkollare*, s.f. „școlăriță”, din *shkollë* + suf. nume de agent *-are*; *shkollaris* din *shkollar* + suf. *-is*; *shkollariset* adj. „școlarizat”, din *shkollar* + suf. *-iset*; *shkollarist*, din *shkollar* + suf. *-ist*; *shkollarizëm* vb., din *shkollar* + suf. *-izëm* și *shkollim* s.m. „școlire”, din *shkollë* + suf. de origine albaneză *-im*; *shkolloj* /*shkollohem* vb. „a (se) școli”, din *shkollë* + suf. vb. de orig. alb. *-oj* / *-ohem*; *shkollor,-e* adj. „școlar/școlară”, din *shkollë* + suf. *-or*; *shkolluar* (*i,e*) adj. „școlit”, din *shkollë*+ suf. *-uar* (*Fjalor*, 1863-1864); în bg. *школьник* s.m. „școlar, tânăr care merge la școală”, din *школ* + suf. *-ник* și *школо* (dial) „școlar”; *школовка* s.f. „instruire, pregătire”, din *школ* + suf. *-овка*; *школски* adv. „școlărește”, din *школ* + suf.adv.- *ски*; *школувам* vb. „a se pregăti, a învăța”, din *школ* + suf. vb. *-увам* (*Речник*, 1080); în sb. unde se înregistrează cele mai multe derivate *školac*, *školar* (*školara*) s.m. „elev, școlar”, din *škola* + suf. *-ac*; *školarika* și *školarica* s.f. „elevă”, din *školar* + suf. de fem. *-ka* / *-ica*; *školarina* s.f. „taxă

de școlarizare”, din *školar* + suf. subst. *-ina*; *školati (se)* și *školovati (se)* vb. „a se școli”, din *škola* + suf. vb. *-ati /-ovati*; *školnicija* s.f. și *školništvo* s.n. „activitatea de învățător, de profesor”, din radicalul *školni-* + suf. *-cija / -štvo*; *školnički, -a, -o* adj. „de învățători, de profesori”, din *školni-* + suf. *-čki*; *školnik* s. m. „învățător, profesor, elev”, din *škol-* + suf. nume de agent *-nik*; *školnikovati* vb. „a lucra ca învățător, ca profesor”, din *školnik-* + suf. vb. *-ovati*; *školnikovica* s. f. „soție de învățător”, din *škonik* + suf. de fem. *-ovica*; *školovanost* s.f. „școlarizare, instruire, pregătire”, din radicalul *škol-* + suf. *-ovanost*; *školovati* vb. „a școlariza, a instrui”, din radicalul *škol-* + suf. vb. *-ovati*; *školski* adj. „de școală, școlar” și *školski* adv. „școlaricește, copilărește”, din radicalul *škol-* + suf. adj./ adv. *-ski*; *školstvo* s.n. „instrucție (politică), învățământ”, din radicalul *škol-* + suf. *-stvo* (Tomici, III, 242-243).

Grecescul *χριστιανός*, s.m. „creștin” a trecut în lat. *christianus* ; o dată cu răspândirea creștinismului, cuvântul a pătruns și la popoarele balcanice. Albaneza cunoaște termenul *krishterë* s.m. „creștin”; româna *creștin*, s.m., bulgara păstrează în *християнин* s.m. „creștin”, forma lungă din slava veche, cu sufixul *-нин* și consoana fricativă velară inițială [h], pe care slava o transformase în oclusiva velară surdă [c], sârba prezintă dublete *hrišćanin* s.m. și *krišćanin*, s.m.. Derivate în alb. *krishtërim* „creștinism”, din *krishtër* + suf. de orig. alb. *-im*; *kreshtinism*, din *kreshthin* + suf. *-ism*; *Krishtlindje* „Crăciun”, cuvânt compus din *krisht* + *lindje* (*Fjalor*, 889); în rom. *creștina* vb. 1 „a (se) face creștin”, 2. „a se boteza în religia creștină”, din *creștin* + suf. vb. *-a*; *creștinare* s.f. „acțiunea de a se creștina și rezultatul ei”, din *creștin* + suf. subst. *-are*; *creștinătate* s.f. „totalitatea creștinilor, lumea creștină”, din *creștin* + suf. abstract al calității *-ătate* (*DEX*, s.v.); sufixul este vechi românesc, moștenit din latină, tipic pentru formarea abstractelor calității; atunci când are valoare colectivă, ca în cazul de față, sufixul trebuie raportat la substantiv, iar când indică o calitate trebuie raportat la adjectiv (*SMFC*, VI, 56); *creștinesc* adj. „de creștin”, din *creștin* + suf. adj. *-esc*; cu prefixul *ne-* se ajunge la un derivat parasintetic cu sens negativ *necreștinesc*; *creștinește* adv. „ca un creștin, în felul creștinilor”, din *creștin* + suf. adv. *-ește*; derivatul cu prefix este *necreștinește*, având sens negativ; *creștinism* s.m. „ansamblul religiilor la baza cărora se află credința în persoana și învățăturile lui Iisus Christos”, din *creștin* + suf. subst. *-ism* (*DEX*, s.v.); despre originea acestui sufix am mai amintit, el provine din gr. *-ισμος*; se regăsește și în limbile slave; nu intră în conflict cu alte sufixe pentru denumirea aceluiași noțiuni; nu are preferință pentru un anumit fel de teme; este foarte productiv, majoritatea părților de vorbire formând derivate cu acest sufix (*SMFC*, I, 124); în bg.

християнка s.f. „creștină”, din radicalul *християн-* + suf.fem. *-ка*; *християнски* adj. „creștinesc”, din *християн* + suf.adj. *-ски*; *християнизация* s.f. „creștinare”, din *християн* + suf. *-изация*; *християнизирам* vb. „a creștina”, din *християн-* + suf.vb. *-изирам*; *християнство* s.n. „religie creștină”, din *християн-* + suf. *-ство* (*Речник*, 1046); limba sârbă ne oferă cele mai multe derivate *hristijanizacija* și *kristijanizacija* s.f. „creștinare”, din redicalul *hristijan-* + suf. *-izacija*; *hristoljubiv* adj. (înv) „religios, credincios”, compus nemarcat (flexionează numai cea de-a doua formă), prin contopire, din *hristo* + *ljubiv* „iubitor de creștini”; *hriščanka* s.f. „creștină”, din *hriščan-* + suf. de fem. *-ka*; *hriščanluk* s.m. (col.) „creștinătate, totalitatea creștinilor”, din *hriščan-* + suf. col. de orig. turc. *-luk*; *hriščanski* și *kristijanski* adj. „creștin, creștinesc, de creștin, referitor la creștinism”, derivat cu suf. adj. *-ski*; cu același sufix se formează și adverbul *hriščanski* „creștinește, ca un creștin, în felul creștinilor”; *hriščanstvo* s.n. 1. „religie creștină, creștinism”, 2. (col.) „creștinătate, totalitatea creștinilor”; *kristijanizirati* (*kristijaniziram*) vb. „a creștina”, din *kristijan-* + suf. vb. compus *-izirati* (*Tomici*, I, 293, 462).

Un alt cuvânt cu o situație deosebită de la o limbă la alta, este mgr. *θεμέλιον*, s.n. care a trecut în slava veche în temelii și răspândit pe toată aria balcanică. Surprinzător este statutul termenului în limba bulgară, care nu ni-l oferă decât pe *темел* cu var. dial. *темел'* „temelie”, s.m., învechit și total neproductiv; având în vedere situația geografică și istorică a limbii bulgare de-a lungul vremii, ne-am fi așteptat la un număr mare de derivate. Cuvântul este atestat în localități din sudul Bulgariei, deci în zona de influență a culturii grecești (*Речник*, 965, *Лексиката*, 224). Lingvistul bulgar Бояджиев înregistrează cuvântul *темел'* și cu sensul de „șanț”, pe lângă cel de bază de „temelie” (Бояджиев, 224). Mai productiv este termenul pe teren albanez. Aici regăsim ca derivate din cuvântul de bază *themeli* s.f. „temelie, fundament” pe: *themelim* s.f. „înființare, întemeiere”, din *themel* + suf. de orig. alb. *-im*; *themeloj* vb. „a întemeia, a înființa”, din *themel* + suf. vb. de orig. alb. *-oj*; *themelor* s.m. „întemeietor, fondator”, din *themel* + suf. nume de agent *-or*, regăsit și în limba română sub forma *-tor*; *themeltar* s.m. „(cel care e) de bază, de referință”, din *themel* + suf. nume de agent, prezent și în celelalte limbi balcanice *-ar*; *themelues* s.m. „întemeietor, fondator”, din *themel* + suf. de orig. alb. *-ues*; *themelvënës* s.m. „cel care pune o temelie, întemeietor, fondator”, cuvânt compus din *themel* „temelie” + *vënës* „cel care pune” (Çabej, 67; *Fjalor*, 1712); în rom. materialul documentar ne oferă ca derivate ale lui *temelie* s.f. „partea inferioară a unei construcții, coloane, statui, prin care

acestea se sprijină pe pământ; fundație, fundament, bază” pe: *întemeia/-ez* vb. „a înființa, a funda (un stat, o instituție), (rar) a zidi, a clădi, (fig.) a pune temelii durabile, a consolida”, „a avea ca temei, a se sprijini, a se baza (pe ceva)”, din *temei* + suf. vb. *-a* și pref. *în-*; *întemeiat* (cu sens negativ *neîntemeiat*) adj. „sprijinit pe argumente solide, potrivit cu regulile logicii, just, logic, rațional”, „întărit, puternic, consolidat”, derivat parasintetic, cu prefixul (*ne-*) *în-* + rad. *temei* + suf. adj. *-at*; *întemeiere* s.f. „acțiunea de a (se) întemeia și rezultatul ei; înființare, instruire, fundare”, din *temei* + pref. *în-* și suf. subst. *-ere*; *întemeietor* s.m. „persoană care a întemeiat ceva, fondator, ctitor”, din *întemeia* + suf. nume de agent *-tor*; *temei*, termen obținut prin căderea lui *l* intervocalic din cuvântul slav *temeli* s.n. 1. „lucrul sau partea cea mai importantă din ceva; temelie, fundament, bază”, 2. „motiv, pricină, cauză, prilej”, 3. (pop.) „toi, miez, mijloc (al unei acțiuni, al unui interval de timp)”, 4. (înv.) „grosul unei armate”; derivare regresivă; *temeinic*, cu var. *temelnic* adj. și adv. „solid, serios, cu temeinicie, adânc, profund, intens”, din *temei* + suf. adj. *-nic*; *temeinici* vb. (rar) „a face să devină temeinic”, din *temeinic* + suf. vb. *-ci*; *temeinicie* s.f. 1. „însușire a ceea ce este temeinic, soliditate, tărie, trăinicie, statornicie”, 2. „însușire a hotărârii unui organ de jurisdicție de a reflecta realitatea obiectivă a faptelor care concură pentru soluționarea unui litigiu”, din *temei* + suf. *-nic* și *-ie* (*DEX*, s.v., *DER*, s.v.); Cele mai multe derivate ale lui *temelj* m. 1. „fundament, fundație, temelie”, 2. (fig) „temelie, bază, temei”, regăsim în sb.: *temeljac* (*temeljca*) s.m. (de obicei în expresii) *kamen temeljac* „piatră de temelie, de bază”, din *temelj* + suf. *-ac*; *temeljača* s.f. „grindă (care se așază pe o temelie zidită)”, din *temelj* + suf. *-ača*; *temeljak* (*temeljaka*) și *temeljnjak* s.m. „om puternic, tare, solid, sănătos”, din *temelj* + suf. *-ak* (*-aka*) / *-njak*; *temelan* adj. 1. „de temelie, fundamental, de bază”, 2. „solid, rezistent, sigur”, 3. „care este bine prelucrat, bine cercetat, temeinic studiat, bine organizat”, 4. „solid, temeinic, cu temei”, 5. „care este temeinic pregătit”, 6. „esențial, fundamental, vital”, din *temelj* + suf. adj. *-an*; *temeljast* adj. „tare, solid, puternic, voinic, sănătos, din *temelj* + suf. adj. *-ast*; *temeljit* adj. 1. „solid, rezistent, sigur”, 2. „care este bine prelucrat, bine cercetat, temeinic studiat, bine organizat”, 3. „solid, temeinic, cu temei”, 4. „esențial, fundamental, vital”, din *temelj* + suf. adj. *-it*; *temeljtelj* s.m. „întemeietor, fondator, ctitor”, din *temelj* + suf. nume de agent *-telj*; *temeljiti(se)* vb. „a întemeia, a înființa, a fundamenta”, din *temelj* + suf. vb. *-iti*; *temeljito* adv. 1. „temeinic, bine, solid, tare”, 2. „(în mod) radical, definitiv; din temelie”, din *temelj* + suf. adv. *-ito*; *temeljitost* și *temeljnost* s.f. 1. „temeinicie, temei, justețe”, 2. „soliditate, trăinicie”, 3. „seriozitate”, din *temelj* + suf. *-itost/-nost*; *temeljnîk* (*temeljnîka*)

s.m. 1., „om puternic, tare, solid”, 2. „, de temelie, de bază”, 3., „om avut, înstărit”, din *temelj* + suf. *-nik*; *temeljno* adv. „, (în mod) temeinic, bine, solid”, din *temelj* + suf. *-no* (Tomici, III, 269).

Pe baza cuvintelor analizate mai sus, tabloul sufixelor și al prefixelor se prezintă astfel:

LIMBA ROMÂNĂ		LIMBA ALBANEZĂ		LIMBA BULGARĂ		LIMBA SĂRBĂ		LIMBA GREACĂ
SUFIX/ PREFIX	NR. DERIV	SUFIX/ PREFIX	NR. DERIV	SUFIX/ PREFIX	NR. DERIV	SUFIX/ PREFIX	NR. DERIV	
-(n)ic	3	-ik	1	-ика	2	-(n)ički/	7	Din tabloul afixelor își găsesc corespondent în greacă următoarele: -nic/ -ik/ - ика/- ник / -ин/ -ски < -икоѕ; -ici / -isi / -свам / -освам / -isati / -ovati < - ζόμοι / -ζω / -εωο; -ar / -ap / -арка < -ар(α) / -артоѕ; -ak / -njak / -esc / -eshë < -оѕ; -ime/ -em / - мо < -μα; - celelalte sufixe și prefixe sunt creații pe tărâmul fiecărei limbi în parte.
-ie	6	-em	1	-ичен	1	-ški	6	
-ism	2	-an	1	-ически	1	-(n)ica	13	
-(a/e/u/i)re	8			-ам	2	-(ira/ov/ is) ati	2	
-it	4	-eshë	2	-(y)вам	5	-ac	2	
-aș	3	-ëri	1	-ица	2	-o/avina	1	
-eală	1	-isënj	1	-ък	1	-otina	5	
-esc (vb.)	7	-onj	1	-уване	2	-ar(ka)	3	
-esc (adj)	8	-oj	3	-ски	7	-in	5	
-ește	7	-im	5	-освам	1	-nik	1	
-ici	2	-ët	2	-ар(ка)	3	-kinja(înv)	2	
-ime	3	-ush(ë)	2	-ник	1	-luk	5 (adj.)	
-ură	1	-ar(e)	5	-овка	1	-ski/-čki	4 (adv)	
-iță	3	-(i)set	2	-изация	1	(adj./adv.)	2	
-el	2	-ist	1	-изиръм	1	-iti	3	
-ea	1	-izëm	1	-ин	1	-če	2	
-ar	3	-uar	2	-ство	2	-čic	1	
-ă/itate	4	-or	3	-ан(ка)	2	-icin	1	
-iza	2	-marj(ë)	2	-ски (adv)	3	-ovica	2	
pre-	1	-ism	1	-мо	1	-(it/ova) nost	2	
re-	1	-icë	1	-че	1	-ast	1	
ne-	2	-ënj	2	-як	1	-ad	2	
-a	2	-të	1	-уване	1	-(n)icija	1	
-ez	3	-at	1	-ана	1	-izacija	3	
-easă	1	-is	1	-(ш/ж)ка	2	-(i)ka	1	
-ărie	1	-ues	2			-ni	2	
-i	6					-njak	4	
în-	4					-stvo	2	
-tor	1					-ak	3	
						-ov	1	
						-ujem	1	
						-im	1	
						-it	1	
						-an		

1. Pe baza inventarierii materialului analizat, putem spune că, dintre cele patru limbi balcanice, cea mai productivă, în ceea ce privește numărul derivatelor și al compuselor care-și au ca origine o formă grecească veche, este limba sârbă. Urmează în ordine descrescătoare, limbile: română, albaneză și bulgară.

2. După cum era de așteptat, dintre procedeele de formare a cuvintelor, sufixarea este cea mai productivă, în toate limbile balcanice. În interiorul fiecărei limbi în parte, cele mai productive sufixe sunt: *-im*, *-ar*, *-or* în alb.; *-cku* și *-ybam* în bg.; *-esc* (adj. / vb.), *-ește*, *-ar*, *-ime*, *-re* (cu toate ocurențele: *-are*, *-ire*, *-ure*) și *-iță* în rom.; *-ički*, *-ica*, *-ati* (cu toate variantele: *-irati*, *-ovati*, *-isati*, *-izirati*), *-ar* și *-ski* în sb..

3. Cele mai multe derivate adverbiale se formează în română cu sufixul *-ește*, care-l are drept corespondent în limbile slave pe *-ski*, și el, de altfel, un sufix foarte productiv.

4. Sufixul *-ar*, prezent și productiv în toate limbile balcanice, desemnează în cazul cuvintelor de origine grecească din aceste limbi, pe cel „care exercită o meserie” (*SMFC*, I, 77). Toate derivatele formate de acest sufix, pleacă de la substantive comune, idee ce se susține în toate cele patru limbi balcanice (ex. *camată* > *cămătar* în rom., *kamata* > *kamatar* în bg. și sb., *kamatë* > *kamatar* în alb.). Sufixul *-ar* provine din lat. *-arius*, care în limba latină forma inițial derivate adjectivale, ca mai târziu, tot în latină, el să devină sufix substantival. Sufixul latinesc *-arius* din i.e.**-ario* a fost de timpuriu împrumutat de limbile germanice, de greaca veche și de slavă, și moștenit de toate limbile romanice. Din slavă, sufixul *-arč* este moștenit de bulgară și sârbă. De la acest sufix, în sl.v. s-au format numeroase substantive masculine care indică îndeletnicirea: *kamatarč* „cămătar”, *drŃgarč* „dregător”, *bukvarč* „cărturar” etc. (Olteanu, 76). Pentru limba română, ca rezultat al contactului limbii noastre cu slava, vechiul *-ar* a fost întărit de slavul *-rβ* < lat. *-arius* (*SMFC*, I, 78).

5. Sufixul colectiv *-ime* din limba română este de origine latină; el provine din lat. *-imen*. Sufixul propriu zis este *-men* = în gr. v. *-μα* < i.e.**-mn*. Sufixul românesc se regăsește și în albaneză *-im*, unde este puternic (*SMFC*, I, 65). Valoarea colectivă a sufixului a apărut încă din latina târzie. Derivatele în *-ime* sunt formate exclusiv pe teren românesc.

NOTE

- Ανδριώτης* = N.Π. Ανδριώτης, *Τα ελληνικά στοιχεία της βουλγαρικής γλώσσας*, Αθήνα, 1952
- Български* = ****Български етимологичеи речник*, София, vol.I, 1971, vol.II, 1979, vol. III, 1986
- Бояджиев = Т. Бояджиев, *Из лексиката на с. Дервент, Дедегачко*, în *Българска диалектология*, V, София, 1970
- Čabej, *Studime* = Eqrem Čabej, *Studime etimologjike në fushë të shqipes*, II, A-B, IV, DH-J, Tiranë, 1976, 1996
- DA = *Dicționarul limbii române*, Academia Română, București, 1913-1948
- DENB = Tatiana Petrache, *Dicționar enciclopedic al numelor de botetz*, București, 1998
- DEX = ****Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1998
- DER = Al. Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, 2000
- DGS = *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, București, 1997
- Fjalor* = *Fjalor i gjuhës së sotme shqipe*, Tiranë, 1980
- Филипова = М. Филипова-Байрова, *Гръцки заемки б съвременния български език*, София, 1969
- Λεξικό* = *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα, 1998
- Ковачев = Николаи Ковачев, *Речник на говора на с Кръвеник Севлиевско*, în *Българска диалектология*, V, София, 1970
- Olteanu = Pande Olteanu, *Slava veche și slavona românească*, București, 1975
- Речник* = *Български тълковен речник*, София, 1994
- SMFC, I = Ecaterina Ionașcu, *Sufixele –ar și –aș la numele de agent*, în *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, I, 1959; Jana Albin, *Sufixele –ism și –ist*, în *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, I, 1959
- SMFC, VI = Magdalena Popescu Marin, *Contribuții la studiul derivării cu sufixele din seria –(t)ate*, în *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, VI, 1972
- Tomici = Mile Tomici, *Dicționar sârb-român*, vol. 1, 2, 3, Timișoara, 1998, 1999

BIBLIOGRAFIE:

- Bernard, R., *Mots grecs en bulgare*, în *Bulletin de la Société de linguistique de Paris*, XLIV, Paris, 1948
- Божилев, Нв., *История на средно вековна България. VII-XIV век*. София, 1999
- Čabej, Eqrem, *Huntimet greke* în *Studime gjuhësore* Prishtina, 1970
- Densusianu, Ov., *Istoria limbii române*, I-II, Paris, 1901- 1938
- Diculescu, C., *Elemente vechi grecești din limba română*, în *Dacoromania*, IV, 1924-1926
- Mangiulea, Mariana, *Lexicologia limbii bulgare*, București, 2002
- Marmeliuc, C., *Cuvinte de origine grecească în limba română*, în *LR*, VIII, 1959, nr.6
- Murnu, G., *Studiu asupra elementului grec antefanariot în limba română*, București, 1894
- Philippide, Al., *Originea românilor*, I-II, Iași, 1925-1928
- Rosetti, Al., *Istoria limbii române*, București, 1964
- Skok, P. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1970
- Stoicovici, Olga, *Gramatica istorică a limbii bulgare*, București, 1977
- Vasmer, Max, *Studien zur albanesischen Wortforschung*, Dorpat, 1921